

Ankara Armutu

Büyüamin ZİLE

Köyde iki katlı 10 odalı kocaman bir evimiz vardı. Odalarının her biri bir daire büyüklüğündeydi. Bu odaların birinde babam, annem ve kardeşlerimle biz otururduk. Diğer bir odada ise dedem tek başına otururdu. Bizimle yemek yemezdi. Onun yemeği ayrı giderdi. Bu odaların biri mutfak olarak kullanılırdı. Diğer odalara Ekim, Kasım aylarında toplanan kış armudu (Ankara armudu) serilirdi. Kış aylarında olgunlaşan bu armutlar bal gibi tatlanırdı. Yerken ağzımdan şıpır şıpır suyu damlardı. Dahası parmaklarımı bir birine deşirdiğimde yapışır kalırdı. Parmaklarımı birbirinden zor ayırırdım.

Amutların rayihası kış boyu buram buram burnumuzda kokardı. Beş, altı yaşlarındaydım sanırım, farkına vardığım ve ismini doğru söylediğim ilk meyve kış armuduymdu. Dedem bu odalara rast gele girmemizi istemediği için kilitlemişti. Ama kardeşlerimle ben anahtarı sakladığı yeri bulur sık sık ziyaret ederdik armutlu odaları. O zamanlar benim için armut yemek en büyük mutluluktdu.

Ergenlik çağlarımda ilk ezberlediğim türkülerden biriydi;

Ben armudu dişledim

Sapını gümüşledim

Sevdiğimin ismini

Gömleğime işledim...

Ankara kültüründe kurt dişi, yılan dişi gümüşlenir, kolye yapılır, nazara karşı küçük çocukların elbisesine dikilirdi. Ergenler eğer bu kolyeden bulabilirlerse boyunlarına asarlardı. Hani "Armutun sapı, üzümün çöpü." derler ya bu sözün anlattığı olumsuzluğu gidermek için armudun sapını gümüşleyerek sevimli hale getirmiş

atalarımız. Kolye olarak da kullanmışlardır belki de, kim bilir?

Bu yazıyı yazarken bir başka armutlu Ankara türküsü dilimden düşmüyor;

Armut alçak olur mu da

Dibi burçak olur mu

Güzel güzel kızların da

Boyu alçak olur mu

Daşdan dibek oyarlar da

Harmanda durur öbek

Üç yüz okka çekiyor da

Şerif hanımın göbek

Mektup yazdım kış idi de

Kalemim gümüş idi

Okuyan incinmesin de

Yüreğim yanmış idi

Armutun hayal gücünü artırdığı rivayet edilir. Bu türküyü yakan şahıs hayal gücünü kullanırken yüreğinin yangınına da kış armuduyla söndürmeye çalışmış olmalı...

Yine çocukluğumdan hatırladığım, şimdilerde pek görmediğim Armut Hapı olurdu. Hap deyince armuda verilen bir çeşit ilaç aklınıza gelmesin sakın. Eskiler armuda hiç ilaç vermezlerdi. Gübre bile atılmazdı. Armut ağaçları çok büyük olduğundan yüksek dallardaki armudu toplamak için uzun bir sırıgın ucuna armudun sığabileceği bir yuva yapılırdı, armut bu yuvaya koyulur sonra usulca bükülünce dalından kopar ve zedelenmeden alınır. Armut toplamak zahmetli bir işti. Hapla armudu dalından tek tek indirmek günlerce sürerdi.

Atalarımız çay ve kahveyi bilmediği dönemlerde akşamları misafirliğe gelenlere armut kurusu (Kak) ikram ederlermiş. Eskiler armutları dilip güneşte kuruturlarmış, kışın hem hoşaf yaparlar hem uzun kış gecele-

rinde kurusunu yerlermiş. Çocukluğumdan hatırlıyorum bayramlarda bazı yaşlı teyzeler bayramlaşmaya gittiğimizde bize armut kurusu verirlerdi. Çok seviniirdik, o kadar tatlı olurdu ki, kapışa kapışa yerdik.

Şimdilerde bilen var mı? Merak ediyorum ama eskiler armuttan ve ahlattan reçel ve turşu yaparlarmış, onun için Abbas armudunun adı bazı yörelerimizde Turşu armudu olarak bilinir olmuş.

Hacı Bayram Veli hatibi Hafız Mehmet Efendi Ankara'daki bahçelerden 50 çeşitten fazla armut kopardığını söylemiştir. Yine bazı rivayetlere göre 60'ın üzerinde Ankara armudu çeşidi varmış. Şimdilerde sadece 20 kusun çeşidi bilinmektedir. Bu armut çeşitlerinin çoğunun ismini bile yeni duydum. Dikenli, Kendi Biten, Kepek, Kısabacak, Destebasan, Ak Armut, Sarı Armut, Abbas, Gökşulu/Mangır, Hamdi Sünger, Mihrican/Mercan, Ayı boğan, Gül armudu, Karkacık, Ovaca, İncirli, İyidiş, Sümbüllü...

Hani "Armutun irisini aylar yer." diye bir atasözümüz var ya aslında pekte yanlış sayılmaz. Dağlık bölgelerde yiyecek bulamayan hayvanlar bu armutları yiyerek beslenmişlerdir. Tabi sadece aylar değil kuşlar, böcekler ve diğer hayvanlar.. Ayları diğer hayvanlardan üstün kılan özelliği ağaçlara tırmanabilmeleri ve daldan seçme şanslarının olmasıdır. Bir de "Ayı boğan" diye bir armut çeşidimiz var. Nasıl bir armuttur ben de bilmiyorum. Hiç görmedim. Rivayetlere göre çok tatlıymış, aylar tarafından dolayı öyle hızlı yerlermiş ki, çoğu zaman boğulurlarmış. Onun için ismi ayı boğan kalmış.

Her ne kadar armudun irisini aylar yerse de; iyisinin Ankara'da bulunduğu su götürmez bir gerçektir.